

Andrzej Chojnacki

Siedlce

Józef Paszkowski (1787-1858)

Paszkowski Józef (1787-1858) – syn Wincentego i Teodory z Miltanowskich (Milan). Urodzony we wsi Stoki w pow. wołkowskim.

Naukę rozpoczął u bazylianów w Borunach, potem uczył się u dominikanów w Grodnie i w Świsłoczy, gdzie dorabiał udzielając korepetycji. W armii Księstwa od października 1810 r. w stopniu kanoniera. W 1811 r. rozpoczął naukę w Aplikacyjnej Szkole Artylerii i Inżynierii w Warszawie. W kwietniu 1811 r. awansowany na stopień podporucznika, w listopadzie tego samego roku na porucznika II klasy, z przeznaczeniem do artylerii pieszej. W wojnie 1812 r. wziął udział w stopniu porucznika I klasy. Bił się w bitwach pod Borysowem i Studzianną. W kampanii niemieckiej był pod Lipskiem. W 1814 r. otrzymał złoty krzyż *Virtuti Militari*.

Do Polski powrócił w 1815 r. i wszedł do armii Królestwa. W latach 1815-1820 służył w 4 kla w Radzyniu w stopniu porucznika. W 1820 r. został wykładowcą artylerii w korpusie kadetów w Kaliszu, gdzie uczył regulaminów, a w czasie wolnym od zajęć prowadził wykłady z literatury i deklamacji. W 1822 r. Józef Paszkowski został wykładowcą Szkoły Aplikacyjnej Artylerii i Inżynierii w Warszawie oraz Zimowej Szkoły Artylerii dla podoficerów i saperów. W 1823 r. awansował do stopnia kapitana.

W 1826 r. w Warszawie wziął ślub z Kornelią z Krajewskich, której rodzona siostra – Teofila wyszła za mąż za płka. Józefa Sokolnickiego (ostatniego dowódcę 13 pułku huzarów), skoligaconego m.in. z gen. Tadeuszem Suchorzewskim – w czasach Królestwa dowódcą 1 brygady ułanów z Międzyrzecza (wówczas w pow. radzyńskim). Żona Józefa Paszkowskiego była także siostrzenicą gen. Stanisława Klickiego. W Szkole Aplikacyjnej przyjaźnił się z późniejszym generałem Wojciechem Chrzanowskim.

Paszkowski obowiązki wykładowcy pełnił do 1830 r. W pierwszych dnia powstania listopadowego wraz z Józefem Gołuchowskim prowadził zajęcia z zakresu sztuki wojennej dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego. W grudniu 1830 r. otrzymał awans na majora z zadaniem założenia na Marymoncie młyna prochowego. Jego uruchomienie nastąpiło na początku kwietnia 1831 r. W tym czasie Paszkowski pełnił także funkcję inspektora materiałów artyleryjskich. Paszkowski krytycznie odnosił się do wyczekującej postawy Józefa Chłopickiego, nie rozumiał sposobu prowadzenia wojny Naczelnego Wodza – gen. Skrzyneckiego i na stanowisku tym widział gen. Prądyńskiego. W czasie oblężenia Warszawy w dn. 6-7 września 1831 r. dowodził szaciami na Marymoncie, gdzie skutecznie odpierał ataki kawalerii rosyjskiej, mając

do dyspozycji zaledwie 10 dział. We wrześniu opuścił Warszawę i w stopniu pułkownika, objął dowództwo nad artylerią wałową w Modlinie. Skapitulował 9 października na wieść o przekroczeniu granicy pruskiej przez korpus gen. Rybińskiego.

Po upadku powstania płk Paszkowski podał się do dymisji i powrócił do Warszawy, gdzie w 1833 r. otrzymał pozwolenie na utworzenie i prowadzenie pensji dla mężczyzn. Pensja ta mieściła się przy ul. Świętokrzyskiej i wykładali w niej profesorem: Kazimierz Brodziński, Łukasz Gołębiowski, Ludwik Osiński oraz Feliks Bentkowski. W programie nauczania pensji był także wycieczki po Polsce, które prowadził sam Paszkowski.

W latach 1837-1842 Paszkowski pełnił także funkcję inspektora kursów pedagogicznych w Warszawie. W 1842 r. przeszedł na emeryturę, ale w 1853 r., na prośbę gen. Wincentego Krasińskiego, podjął się roli wychowawcy jego wnuków – synów Napoleona *Zygmunta* Krasińskiego. Zamieszkał wówczas w oficynie przy pałacu Krasińskich, gdzie jego żona prowadziła salon artystyczno-literacki. Na zaproszenie swego byłego ucznia Józefa Jabłkowskiego, w 1858 r. wyjechał w Kaliskie, tam zmarł w Cielcu 4 października 1858 r. i pochowany został na cmentarzu w Warcie. W kościele Kapucynów w Warszawie rodzina umieściła jego nagrobek. W PSB jest jego biogram autorstwa Jana Ziółka. W *Tygodniku Ilustrowanym* (nr 25/1860) opublikowano portret Paszkowskiego autorstwa H. Röbera wg rysunku W. Gersona.

Płk Paszkowski był autorem rozpraw z dziedziny wojskowości: wydanej w 1830 r. *Nauki praktycznej kanoniera ułożonej przez Józefa Paszkowskiego*. Był on także autorem *Wojny w Polsce w roku 1831 przez oficera polskiego opisanej w roku 1832* (wydanej po raz pierwszy bezimiennie we Lwowie w 1861 r.); *Jenerał Maurycy Hauke* (praca z 1856 r., drukowana w „Czasie” w 1887 r., przedrukowana pt. *Wspomnienie o jenerale Hauke w „Przeglądzie Narodowym”* w 1913 r.); *Wspomnienia o jenerale Sowińskim*; *Wspomnienia o jenerale Blumerze*. Paszkowski był także autorem licznych opowiadań literackich i gawęd, *Pan Marcin Ruszczewski. Gawęda starego szlachcica*; *Gawędka na bruku warszawskim*; *Opowiadanie mojego ojca*; *Rosół kanonierski*; *Z notatek wojskowego z 1811 r.*; *Rozmówka na bruku warszawskim*; *Kardynalskie buty*; *Bajdy żołnierskie i inne*. Pisał także do warszawskiego „Pielgrzyma” oraz był autorem haseł do *Encyklopedii Powszechnej Glücksberga*”.

BIBLIOGRAFIA:

B. Gembarzewski, *Wojsko Polskie 1815-1830*, Warszawa 1903; E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Dzieje oręża polskiego 1794-1938*, Warszawa 1973; *Księga pamiątkowa w 50-letnią rocznicę powstania roku 1830.*, Lwów 1881; R. Łoś, *Artyleria Królestwa Polskiego 1815-1831*, Warszawa 1969; H. Michałowska, *Salony artystyczno-literackie w Warszawie 1832-1860*, Warszawa 1974; W. Tokarz, *Spisek Wysockiego i noc listopadowa*, Warszawa 1925; tenże, *Wojna polsko-rosyjska 1830-1831*, Warszawa 1930; S. Warszawski, *Przemysł wojenny podczas powstania listopadowego*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, t. 3, 1930; K. Wójcicki, *Cmentarz Powązkowski oraz cmentarze katolickie i innych wyznań pod Warszawą i w okolicach tegoż miasta*, t. 3, Warszawa 1850-1851; J. Bartkowski, *Wspomnienia z powstania 1831 i pierwszych lat emigracji*, Kraków 1966; J. Jaszowski, *Pamiętnik dowódcy rakieterów konnych*, Warszawa 1968; P. Wilkońska, *Moje wspomnienia o życiu towarzyskim w Warszawie*, Warszawa 1959.